

РС
24(4УФ)
П-75

БІБЛІОТЕКА

„ЖИВЕ СЛОВО“

Ч 1.

ПРИКАЗКИ
Й ПОСЛОВИЦІ.

ВИПУСК I.

З вступною статтею доцента
Університету Л. Білецького.

КИЇВ—ЛЬВІВ.
1923.

X КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

Шифр ^{РС} Ш24/49/1745 Інв. № 2714322

Автор _____

Назва Приказки і послови-
ци. Вип. 1.

Місце, рік видання Київ, 1923.

Кіль-ть стор. XI [1], 40с.

-\\- окр. листів _____

-\\- ілюстрацій _____

-\\- карт _____

-\\- схем _____

Том _____ частина _____ вип. 1

Конволют проби зняв автор.

Примітка:

99 03 02

Вип. 1

A581101-1

ШСР ЦРР № 2

БІБЛІОТЕКА

„ЖИВЕ СЛОВО“

Ч 1.

ПРИКАЗКИ
Й ПОСЛОВИЦІ.

ВИПУСК I.

З вступною статтею доцента
Університету Л. Білецького.

КИЇВ—ЛЬВІВ.

1923.

27143224

184 (49220) = 201.7 # 41-41

Пословиця та її історія.

Майже кожний з нас в усяку хвилину своєї розмови з кимось уживає таких виразів, котрі в своїй ворстенській ядерній формі ховають так багато мисли, таку глибоку сентенцію, яка може виявити навіть цілий філософичний світогляд того, хто цей вираз висловлює. Коли ми пригадаємо такі загловки певних поетичних творів, як „Пошились у дурні“, „Хиба ревуть воли, як ясла повні?“, „Як ведеться, так і живеться“, „Ой, не ходи, Грицю, та на вечорниці“, „Люба-згуба“, „Лиха іскра поле спалить і сама щезне“, „Дай серцю волю—заведе в неволю“ і т. и., — то зрозуміємо, що ці вирази, поставлені на чолі сповідання, повісти, роману, драми в своїй стислій формі ховають цілу найглибшу ідею письменника, що розвивається через сотки сторінок його твору.

А пригадаймо собі такі народні вирази, як: „під лежачий камінь і вода не біжить“, „видно пана по халявах“, „соловій співа, поки дітей не виведе“, „куди серце лежить, туди й око біжить“, „козак не без долі“, «скупий два рази тратить», „з чужої торби хліба не жалують“ і б. инш., й

ми відчуємо скільки в них здорової мудрости, життьової спостережливости... Не одне століття творча людська думка працювала, боролася з життям, змагалася з певними ворожими силами економічного, морального й взагалі духового життя народнього, поки ціла низка однородних поодиноких фактів не виділила з себе таке спостереження, яке стало надалі певною практичною нормою, певним висновком, що, або виправдував ті чи інші кроки поведінки, або перестерігав щодо дальшого поведення, або примушував примиритися, бо життя витворювало такі умови, в яких „проти рожна не підеш“. І ті вирази, що зафіксували такі спостереження, що встоювались на верхах бурхливих хвиль життєвого моря в певні словесні форми, ставали тим, що ми називаємо **п о с л о в и ц я м и**.

Як пословиця повсталала? Ті джерела, з яких пословиця виникла, є найрізноманітніші, але загально їх можна звести до таких двох: 1. події самого життя спричиняються до повстання пословиці, 2. поетичні твори: байка, роман, повість, казка, легенда теж виділяють із себе певні повчаючі сентенції, що потім стають пословицями.

Коли ми візьмемо таку пословицю, як „куй залізо поки гаряче“, то відразу зрозуміємо, що цей приклад, це спостереження взяте безпосередньо з життя. Справді, хто з нас не бачив як коваль, виковуючи з заліза яку-небудь річ, досягає успіху лише в той момент, коли той ку-

сок заліза, якого він обробляє, є в гарячому стані; залізо тоді робиться м'яким, еластичним і легко піддається молоткові коваля. Коли ж залізо охолло, тоді вже з нього нічого кувати не можна. Отже, коваль мусить поспішати, аби в ту хвилю, коли залізо нагріте, здобути найбільше результатів. Таким чином, з того спостереження, що лише з гарячого заліза можна щось зробити, й склалася вищенаведена пословиця. В основу її ліг певний образ із життя й праці коваля. З тих же житьових спостережень склалася ціла низка пословиць: „Громада—великий чоловік“, „Суха ложка рота дере“, „Пізнає свиня своє порося“, „Бійся не того собаки, що бреше, а того, що ластиться“ і т. и.; в основу кожної цієї пословиці ліг образ, узятий з реальної практичної дійсності. Але коли ми вживаємо котрий небудь із цих виразів лише для тих випадків дійсності, з яких він повстав, коли ми скажемо „суха ложка рота дере“ лише тому, хто через суху деревляну ложку набув собі зади, то в такому розумінні „суха ложка рота дере“ пословицею не буде; цей вираз стає пословицею не тоді, коли ми узагальнюємо які-небудь факти з тої самої сфери, але лише тоді, коли ми його примінюємо до випадків із цілком іншої сфери життя, себ-то тоді, коли образ цього виразу набирає символічного значіння й стає вже поетичним твором.

Отже, примінюючи вираз «Бійся не того собаки, що бреше, а того, що ластиться» до со

баки, ми констатуємо лише другий факт із тої самої сфери, примінюючи його до людини нещирої, хитрої по своїй вдачі, котра наверх своєї справжньої натури не показує, а старається виявити цілком протилежні риси свого характеру,—примінюючи цей вираз до такої людини, тільки тоді він підіймається до пословиці, в якій образ собаки, що ластиться й ховає свою дійсну натуру, стає символом для тих людей, що також наверх ластяться, привітливі, а в душі до того, до кого вони підлешуються, носять камінь; а для самої пословиці тоді образ собаки стає внутрішньою формою, її найближчим значінням. Так реальний образ дійсності через надзвичайну еластичність своєї символізації до цілої низки фактів із іншої сфери аніж та, з якої образ повстав, кладеться в основу поетичної сентенції, що лише тоді стає пословицею. Це один шлях повстання пословиці.

А ось шлях другий: в збірці В. Гнатюка „Українські народні байки”¹⁾ читаємо таку байку: „Один циган піймав молоденького медведика, приручив його до себе й вимуштрував його робити всякі примхи. Медвідь виріс, звикся з чоловіком і слухавсь його. Циган ходив з ним по селах і дурив там бабів. Медвідь викомарював різні комедії, показував, як п'яні валяються, як баби йдуть на роботу, як з роботи та інше... Циган дурив бабів не раз і ліхами. Дурні баби

¹⁾ Етнограф. Збірник, том XXXVII-XXXVIII, ст. 147-148.

нагрожали цигана полотном, салом, яйцями й всякою всячиною.

Одного разу ішов циган з медвідем з одного села в друге. Дорога була дальня, циган наморивсь, одійшов трохи од дороги, лг одлечить, а медведеві сказав: Тиж гляди, Михайло, нікого до мене не підпускай, всіх гони від мене подальше, а хто не послуха, того бий.—Добре, хазяїн, нікого не підпушу, спи собі... Циган заснув, а медвідь сів над ним й очей з його ни зводив. Не вспів циган гаразд заснуть, як уже причпилась до нього муха. Спочатку муха сіла циганові на ніс. Медвідь кивнув лапою. Муха з носа злетіла й сіла на щоку. Медвідь знов махнув лапою. Муха піднялась, повертілась, повертілась над циганом і сіла йому на лоб. Медвідь розсердився й каже: погоди, бісова личина, я тебе научу, як дратувать мене! Розмахнувся з усієї сили, як торохнув цигана камінюкою по лобу! Циган і не колихнувся. Медвідь зажурився, жалко йому стало свого хазяїна. А муха почала глузувать: Ех, ти, кудлатий дуринь, ти думав мене вбить, а свого хазяїна попав! От так услужив, нічого казать. З а с т а в д у р н я Б о г у м о л и т и с я, а в і н і л о б п р о б е, а б о я к к а ж у т ь: У с л у ж л и в и й д у р и н ь с т р а ш н і щ и й в о р о г а».

Або така байка: „Колись шука застукала вюна у таким куточку, що не було куди йому утікати. Ото він бачить це горе, тай каже: «чи

ви, паніматко, сповідались?» А вона каже:— «Ні.» Тоді він каже їй: „Ідть же я вас висповідую, а тоді мене і зісте.“ Вона його питає: „А деж ти мене висповідаш?“—Він: „Тут есть і церковця.“—Ото вона і послухала його, тай ідуць удвох до тієї церковці. Він її привів до ятера, тай каже: „Ідть за мною.“ Вони улізли у ятір,—та вже і невилізе, вюнові сімнадцятеро дверей у тім ятері, то він зараз івиліз,—то тоді бігає кругом ятера, тай каже їй: „Сиди, святоша, поки прийде рибалка—міхноша.“¹⁾

Нарешті наведем ще й таку байку: «Мужикові що?»—казав циган: „ори, мели, їж!“ А мені бити, кувати, варгали (залізний музичн. інструм.) робити, на базар носити та продавати, та дітей годувати!“²⁾

Кожна з цих народніх байок складається з двох частин--одна з них є конкретний випадок, як би приклад—1. про услуги медвіда і вбивство ним свого господаря, 2. про те, що вюн заманив шуку в ятір і 3. про тяжку працю цигана в порівнанню з працею селянина, і цей випадок може бути фактичним, або видуманим; друга частина складається або з сентенції з приводу певного факту, яка ховає в собі моральну науку, що виводиться з цілого змісту байки, як напр.: „Застав дурня Богу молитися, а він і лоба пробе“, або

¹⁾ Іван Рудченко. „Народн. Южнорусск. сказки..“ Вип. I., ст 46.

²⁾ Потебня. „Из лекцій по теор. слов“ Ст. 38.

„Услужливий дурень страшніший ворога“ (з першої байки); певного дотепного виразу одного з дієвих осіб байки, який закінчує байку й набирає значіння цілком самостійного: „Сиди, святоша, поки прийде рибалка—міхоноша;“ чи стоїть в середині байки, але ховає в собі весь гумор її: «Ори, мели,—їж!»

Коли сентенція байки набирає самостійного значіння своїх наукою, моральним сенсом і, відірвавшись від байки, стає пословицею, то дотепна фраза байки, пануючи над цілим її оповіданням або своїм гумором, або парадоксальністю своєї думки, в міру того, як саме оповідання відходить у далечінь і відпадає,—а це буває тоді, коли в ньому потреби вже немає, чи тоді, коли ми його можемо завше собі пригадати,—то сама дотепна фраза набирає самостійного значіння і стає одною з форм пословиці. Пословиць такого літератуного походження з байки ми маємо дуже багато.

Але єсть ціла наука пословиць моралістично—релігійного характеру. Велика кількість цих пословиць могла повстати з легенд, виводиться з її змісту; такі пословиці, як „Вже як Бог допустить, то й суха верба роспустить,“ „Бог правду любить“ і инш. могли повстати з народніх легенд. Багато ми маємо пословиць казкового походження; такі як „Дурням щастя,“ „На вовка промовка, а москаль кобилу взяв,“ „Ти, москалю, добрий чоловік, та шинеля твоя злодій;“ „Коли чорт та москаль що вкрали, поминай, як

звали» і инш. Перша могла повстати з казок про трох братів, з яких найменший дурень, але щасливий; всі останні повставали з казок про москалів, яких в українській народній поезії є дуже багато. Багато послєсвиць повстало з історичних пересказів, пісень і т. и.: „Висипався Хміль із міха, та показав ляхам лиха,“ „Романе, Романе! лихом живеш, Литвсю ореш“ і т. и.

Єсть багато й таких послєсвиць, що вийшли з загадки. Наприклад: „Одно каже: світай, Боже, друге каже: не дай, Боже, третє каже: мені все одно, що вдень, що вночі.» Це є поетична фраза, що складає собою загадку: світай, Боже—вікно, не дай, Боже—двері, мені все одно сволок. Але коли ми в явищах життя знайдемо для цієї загадки примінення, то вона стає вже пословицею: світай, Боже—наука, культура, а вікно, двері і сволок—це люде, що різно до науки ставляться.

Кожна пословиця має ту найважливу характеристичну властивість, що вона, повставши чи з реальної дійсности, чи з поетичного твору, вона, як і всі твори, звідки могла повстати, є відповідю на питання, взбуджене випадком самого життя й ховає в собі дію, акцію, дієвих осіб зі всіма їх властивостями самого життя. Коли ж дія не змальовується, а є лише образом на зразок того, як давні народи змальовували сон в образі юнака, що поскоїтєся на постелі в отруженню квіток маку, то таке змальовання вже буде е м б л е м о ю.

Отже, п р и п о в і д к а є такою емблемою у відношенні до пословиці. Вона є символічний, а цим самим і поетичний образ, що змальовує один образ, одну дію, одну властивість і через те вона є лише елементом пословиці, що виник із неї або як її рештка, або є лише часткою, що в пословицю ще не встигла розвинутиися. Коли ми говоримо „Похиле дерево“ (пословиця— „на похиле дерево всі кози скачуть“), «Пес на сні», „Свиня піддубом“, „Мішком прибитий“, „Богу духа винен“, „Бути козі на торзі», „Як з дуба“, що повстала з казки про дурня, який, ховаючись від розбійників, виліз на дуба й звідтам кинув на них ступу; „Ні в кут, ні в двері», то це є ті поетичні вирази, якими ми користуємось майже несвідомо що хвили, на кожному кроці нашого життя. Ці приповідки в своєму розвитку можуть скорочуватися до одного слова, але слова поетичного: „Везе», „На руку“, „Приший кобилі хвіст“, і т. и. — ці образні вирази є вже як наслідок дальшого розвитку пословиці, а такий розвиток відчувається в тому напрямі, що вона скорочується, думка її ще більше конденсується, але вона ніколи не втрачає своєї образної символіки, своєї поетичности.

Л. Білецький.

Без Бога ані до порога.

— Біг-батько й Пречиста Мати не дасть за-
гибати.

— Бог душу не губить, сама ся судить.

— Бог правду любить.

— Біг коршми, а чорт церкви не любить.

— Всі під Богом ходимо.

— Від Бога не втечеш.

— Кому Бог розуму не дав, тому й коваль
не укусє.

— Боже око не дрімає.

— Господь Бог—старий господар.

— Бог віддає—хоч не скоро, та споро.

— Бог дав, Бог узяв.

— Боже, Боже, даєш тому, що не може! А
я б міг, не дає Біг.

— Бога взивай, а руки прикладай.

— Боже псμοжи, а ти, небоже, не лежи.

— Бог не дитина—спухати дурного литвина.

— Як би Бог пастуха слухав, тоб весь товар
поздихав.

— Як Пан-Біг допустить, то й вовк із зубів
пустить.

Біда чоловіка знайде, хоч і сонце зайде.

— Біди не треба шукати—сама прийде до хати.

— Біда і вдень не спить.

— Біда й царських порогів не минає.

— Біда біду тягне.

— Без біди не вмерти.

— Біда сама не ходить, але десять за собою водить.

— Вези біду й до Кракова, буде біда однакова.

— Зачежив біду.

— Пришла го вся біда: вже ні окріп, ні вода.

— Бог біду дав та й на плечі завдав.

— Хто біду має, той багатє знає; хто гаразд має—мало знає.

— Пішла біда до Босир*) та й виїла з бочки сир; а як пішла до Циган*), там їй стався Саксаган*).

— З тяжков бідов.

— Ти бідо якась!

— Біда не каже „гай“, але все „йой“.

Добрі діти—зінець, а лихії—кінець.

— Діток повен куток.

— Обложився дітьми, як дід онучами.

— Діти мої гарбузові, чи ви хорі, чи здорові? (Батьківській жарт).

— Від малых дітей голова болить, а від великих

(* Босири й Цигане—Борщівського повіту, в Галичині—Саксаган—капут, смерть.

серце.

— Маленьке-миленьке, побільшає-погіршає.

— Малі діти--малий клопіт, а доростуть--хату рознесуть.

— Викохав дитину в добру годину.

— І шаг пропав і дитина дурна.

— Чужі діти череваті й головаті й багацько їдять, а вже мої--як паненята.

— Людям--як болото, а матері--як золото.

— І сова каже-мої діти найкращі.

— Моя дитина кому як постіл, а мені як сокіл.

— Дай дитині голю, а собі неволю.

— Соловій співа, доки дітей не виведе.

— Аби дружинка, дасть Бог дитинку.

— Дасть Бог дітки, дасть і на дітки.

Ані продати, ані проміняти—ліпше було не брати.

— Оттак тобі, як Бог дав: любив дівку, черт узяв.

— Ой, так, сіють мак, на долині просо; залицявся в ходаках, оженився босо.

— Не мав лиха, так оженився.

— Не мала баба клопоту, та купила порося.

— Не ковбаса, не знохаєш.

— Вступив у зақон, як собака в цибулю.

— Зробив петлю на шию.

— Один дивиться до ліса, а другий до біса.

— Чорт сім пар ходаків сходов, нім їх обоє до купи звів.

- Побратався собака з горобцем.
- Віддала ся за лиху долю.
- Жінка ми світ завязала.
- Нім мать у двох плакать, то лучше одному.
- Оженився на чотирі вітри, а на пятий шум.
- Поки ся дівка не віддасть, то й псові води подасть, а скоро ся віддасть, то й собі не хоче.
- Коби ся оженив, дав би вола; кобим ся розженив, дав бим і два.

З лица її лиш води напитися.

- У око запала (сподобалася).
 - Як сонце на небі.
 - Лице як сонце, очі як зорі.
 - Очі чорні, як терен.
 - Гожа, як весна божа.
 - Дивиться, як ясочка.
 - Мов гетьманського роду.
 - Молодиця, як тихее літо.
 - Як гарна молодиця, то гарно й подивиться.
 - Дівка—як тополя.
 - Дівка як лялька.
 - Дівка як свічка.
 - Дівка як душа.
 - Дівчина як малина.
 - Дівчина як маків цвіт.
 - Дівча як вивірка.
 - Дівча як прилипка.
-

По сім за цибулю [цінять жінок].

— Сього цвіту по всьому світу.

— Не скакалиб дівки дрібно, як би їм те
непотрібно.

— Дівка як верба: де її посадиш, там прий-
меться.

— Дівча на самій порі.

— Дівка на відданню.

— Що молодше, то солодше.

— Світить волоссям [дівує].

— Марта дідька варта.

— Марина м'ягка як глина, а Явдоха тверда
трохи

— Ся вже пасок зо тридцять ззіла.

— Старе лубб'я.

— В затінку стане за дівку.

— І до плуга, і до рала, і до хлопців драла.

— З голови дівка, а далі не знаю.

— Скакає в гречку.

— У горох ускакнула.

— Скочила через міст з молодшим.*)

— Росчесав їй косу до вінця.

— У нашой Катерини весілля й хрестини.

— Не їж цибулі—ї смердіти не буде.

— Як би не теє, та не онеє, та ще не де-
що другеє.

— Утіхи на годину, а біди до смерти.

— Не поберігши тіла, й душу погубиш.

*) Про жінку славного Дорошенка—Літопись Са-
мовидця.

- На козаку не буде знаку.
- Самосійна дитина.
- Простіть—придбане.
- Безкоровайний (син).
- Безкоровайчук.
- Тепер уже пропав мій віночок.
- Дівоча краса, як майова роса.
- Дівочі сльози, як весняний дощ.
- Рада б Ганна за пана. та пан не бере.
- До Дмитра дівка хитра, а після Михайла хоч за попихайла.

- Сім раз погана.
- Чорнобрива, як риже теля.
- Зелеча, як жаба.
- Ніс як за сім гривень сокира.
- І в ярмарку ніхто не вподоба.

Лиш раз глипне; кожда до нього липне.

- Орел, не козаг.
- Веселий, як горобець.
- Тахій красний, хоч цілуй.
- Блажен муж, до школи недуж; до церкви слизько, до дівск близько.
- У лісі родився, нічого не знає.
- А, жіночий дядько!
- Підлазить, як чорт під монастир.
- Ману пустив.
- Манить, як kota мишою.
- Мутить, як біс у виру.
- Мутить, як в греблі біс.
- Мутить, як на селі Москаль.

- Сова снить, а кури бачить.
- Йому десь кислиці сняться.
- Забажалось козаку зеленого часнику (дівчочої краси).
- Бач чого гирі забажалось—кисничків!
- Бісики пускає (кокетує).
- Підпускає Москаля (примощується до дівчини).
- Трошки дівчат псує.
- З доброго коня не жаль і власти.
- У крапиви шлюб брав.
- На смітнику женився.
- Його і в ступі не влучиш.
- Нагнав духу.
- Дався в тямки.
- Спарувать та й чорту подарувать.

Вродила мама, що не прийма яма.

- Хороший як свиня в дщ.
- Чотирі свічки спалила, заким Гриця умила, а пятий каганець—такий Грицько поганець.
- Виріс, як кіт навсидячки.
- Не варт і шага.
- Нè варт і фунга клаків.
- Не варт і печеної цибулі.
- Здібний, як віл до корита.
- На його виді дідько горох молотив,
- Тебе й на собачій вулиці хвалять.
- Далеко куцому до зайця.
- Пристало, як свині наритники.
- Та колиб нашому теляті вовка піймати.

- Шолудиве порося і в Петрівку мерзне.
- Кисне, як солоний огірок.
- Скиглинів, мов кривий цуцик.
- Кріпиться, як диня на морозі.
- Такий плохий, хоч в ухо бий.
- Дивиться як кошеня в каганець.
- Обдувсь, як барило.
- Віддув губи, як капиці.
- Надувся, як півтора нещастя.
- Важким духом дише.
- Глухий, як тетерук.
- Задумався, як собака в човні.

Козаки всі однакі.

- Козацького роду нема переводу.
- Маю шаблю в руці: ще не вмерла козацька мати! [Слова Богдана Хмельницького].
- Козак з білою, як риба з водою.
- Козак з біди не заплаче.
- Козак журби не має.
- Козак не без долі.
- Терпи, козаче, отаманом будеш.
- То не козак, що не думає отаманом бути.
- Умер козак та й лежить, та й нікому затужить.
- Козак, як голуб: знявся та й полинув.
- На козаку й роґожа приґожа.
- Звання козацьке, а життя собацьке.
- Ти козак, тільки купра не так.
- У ляхів—пани, на Москві—ребята, а у нас—брати.
- Степ та воля—козацька доля.

Без гетьмана військо гине.

— Як череді без личмана, так козакам без гетьмана.

— Де багацько господинь, там хата й не метена.

— Де багацько баб, там дитя безпупе.

— Без голови й ногам лихо.

— Отаманом артіль кріпка.

— Без пастуха вівці не стадо.

— Отаманом тюрма кріпка.

Риба смердить од голови.

— Де вїт нінащо, там громада ледащо.

— Куди баран, туди й вівці.

— Який газда, така й челядь.

— Куди голова, туди й хвіст.

— За дурною головою нема ногам упокою.

— Коли ігумен за чарку, то братія за квартиру.

Як жнуть укупі то не болить у пупі.

— При людях і смерть красна.

— Що два, то не один.

— З хати по нитці—сироті свитина.

— Громада—великий чоловік.

— Прийде сто душ, та візьме сто груш, то мало що й останеться; а прийде сто душ, принесе сто груш, то буде мірка.

— Що голова, то розум.

Кільки люда, тільки чуда.

- Що хатка, то инша гадка.
- Що сторона, то нозина.
- Що край, то обичай.
- Кождий Івась має свій лас.

Чужа хата гірше ката.

- У приймах собака був, та й хвоста збув.
- Святий, Боже, святий кріпкий, ліпше дома, як у тітки.
- Ліпше своє личко, як чужий ремінець.
- Чужий кожух не гріє.
- На чужому коні далеко не поїдеш.
- Чуже красне, своє найкрасніше.
- Чи сіре, чи чорне, та все своє добре.
- Хоч не красне, але власне.
- На своїм коні як хочеш їдеш.
- Всюди гаразд, а вдома найліпше.
- Дома й стіни помагають.
- Не пізно до свого дому й опівночі.
- Погана птиця, що своє гніздо каляє.

Чоловік собі не ворог.

- Ліпше мое, ніж наше.
- Любімось як брати, а лічیمось як жици.
- Хоч ми собі брати, але наші кешені не сестри.
- Брат братом, а бриндзя за гроші.
- Кождий на своє колесо воду навертає.
- Кожна ручка собі панночка.
- Своя пазуха ближче.

- Сорочка ближче, ніж жуган.
- Всякому своє рило мило.

Згода дiм будусь—незгода руйнує.

- Лiпше солом'яна згода, як золотий суд.
- Ладом усе можна.
- Нам батькiвщини не дiлити.
- Святий спокою, добре з тобою.
- Дай, Боже, всювати та шабель не виймати.
- Нехай буде гречка, аби не суперечка.
- Нехай ваш чорт старший.
- Нехай ваше зверху буде.
- Коли наше не в лад, то ми з своїм назад.

Золота швайка мури пробиває.

- Золотий обушок скрiзь дверi вiдчинить.
- За грошi тiльки рiдного батька не купиш.
- Хоч у головi пусто, аби грошей густо.
- Достаток чинить статок.
- Коли хлiб, тодi й розум.
- Без грошей чоловiк не хороший.
- З вином дiвцi не сидiти.
- З прибутку голова не болить.
- Колись багатий, прошу тi до хати.

Плаває, як вареник у маслi.

- Як у Бога за дверима.
- Хиба птичого молока не має.
- Хиба що йому хороби лихої треба.
- Коли сi веде, то сi й згублене найде.
- Кому щастя, тому й пiвень несеться.

- Йому дідько гроші носить.
- Іде йому як з хляви.
- Іде йому як по шнурку.
- Іде йому як по маслі.

Багатому і в пеклі добре.

- Багачам за гроші й гроби хороші.
 - Умер багатий: ходім ховати! Умер убогий: шкода дороги.
 - Багатому чорт дітей колише, а бідному й нянька не хоче.
 - Багач рахує гроші, а бідний воші.
 - Багач не відає, що бідний обідає.
 - Багачеві вітер гроші несе, а бідному по-ловою очі засипає.
 - Багатому до серця не промовиш.
 - Багацька дівка працює від суботи до понеділка.
 - Як би не був свинюватий, тоб не був багатий.
 - Багатий дрібно крає.
 - Хто багатий, той не любить дати.
 - Хто багато має, той ще жадає.
 - Багатого й серп гелить, а вбогого й бритва не хоче.
 - Нині багацтво—завтра жебрацтво.
- ### **Іде—йде в гору, та як піде й згори.**
- І в погоду часом грім ударить.
 - Не вгадаєш лихої години.
 - Тарах щастя в хату [несподіване лихо].
 - Вдарив грім на мій дім.

- Не що дня попенятам Дмитрова субота.
- Так наче заграло.
- Минулась котові масничка.
- Увірвалась нитка.
- Увірвався бас.

Впав у біду, як курка в борщ.

- Дожився до самого краю.
- Тільки й ходу, що з мосту та в воду.
- Вліз по самі вуха.
- Впав як муха в окріп.
- Впав як голий у крапиву.
- Вже йому вода до вух доходить.
- Вже мені й в пеклі гірше не буде,
- Хоч головою наложи.
- Хоч сядь та й плач.

Коли не ведеться, то й курка не не- сється.

- Коли на те піде, то й серед битого шляху поламаєшся.
- Як сі веде, то й дівка хлопця приведе.
- Іде му як по груді.
- Куди кинь, усе клин.
- Нещасному Макару нема талану.
- Утікав перед вовком, а впав на ведмедя.
- Підкосило, як косою.

Звівся нінащо.

- Був волом, та став козлом.
- Був з маком, та став з таким.
- Був лісничим, а телер нічим.

- Зійшов на пси.
- Зійшов ні в честь, ні в славу.
- Доробився хліба, аж зійшов на діда.

Сиділи три дні, та й висиділи злидні.

- Сиділа дівка та й висиділа дідька.
- Виграв, як Хома на вовні.
- Заробив на сіль до оселедця (нічого).
- Виміняв шило на швайку.
- Купив kota в мішку.
- Заміняв перстенець на ремінець.
- Заробив дідьчу маму.

Голий як долоня.

- Нічим груди прикрити.
- Одні пучки голі (дівчина без віна).
- Голий як пень.
- Голий як турецький святий.
- Голий підперезався й зовсім зібрався.
- Бідному на весілля й ніч закоротка.
- Такий єм бідний, як мак начетверо.
- Ні води, ні роси.
- Хоч сопливий, так щасливий.
- Хоч голо, аби весело.
- Хоч ох, та вдвох.
- Хоч рачки, та на волі.
- Хоч раз, та гаразд.
- Хоч пика в криві, та наша взяла.

Хоч біс, аби яйця ніс.

- Байдуже паски, аби поросся.

- Морт бери шапку, аби голова була ціла.
- Чий бугайчик пострібав, аби телятко наше.
- Хоч за старця, аби не остаться.
- За кого віддять, аби не отстать.
- Покрів моя, Покровонько, покрій мою гол-
ловоньку, хоч ганчіркою, аби я була жінкою.
- Дарма ярма, аби вели були.
- Хоч за вола, аби дома не була.
- Про мене, синку, хоч і свинку, аби невіст-
ка була.
- Хоч нема звісти, аби було з ким сісти.
- Де сісти, то сісти, аби що звісти.
- Хоч долі, аби у своїй волі.
- Хоч на крзі, аби в раї.
- Хоч у одній льолі, аби до любові.

Аби люде, а піп буде.

- Аби пшоно, каша буде.
- Аби болото, а чорти будуть.
- Аби хліб, а зуби знайдуться.
- Аби булава, то знайдеться голова.
- Аби цвіт, а ягідки будуть.
- Аби були побрязкачі, то будуть і послу-
хачі.

Забажав, неначе перед смертю,

- Забажав печеної криги.
- Забажав у Петрівку мерзлого.
- Забагло му сі вчорашнього дня.
- Ще лиха треба!
- Забагло му ся як циганові солонини.
- Як чого забagne, то хоч утели сі, а дай.

- Хоч сорочку застав (як чого заманеться).
- Ні сіло, ні пало, дай, бабо, сала.
- Роди, бабо, люди.
- Роди, бабо, дитину, а баба ялова.
- Набагло сі—давай, або вмирай!
- Давай яєчко, та ще й облупи.

Про мене Семене!

- Про мене—хоч головою об тин.
- Тое мені не свербить, не болить.
- Про мене—хоч вовк їж.
- І гадки не мав.
- Так дбає, як пес о п'яту ногу.
- От мені великий клопіт.
- От мені велика турбація!
- Ох мені печаль велика!
- Може тобі журба!
- А йому й байдуже!

Хочеться, як голому на вулицю.

- Любить, як собака редьку.
- Рад, як староста трящі.
- Так рад, як торішньому снігові.
- Скучає, як собака за києм.
- Я його так люблю як сіль в оці, а кольки в боці.

Як рак свисне.

- Завтра, як сонце вгріє.
- Хиба на мої груди землі насиплять.
- Побачимо, як свою потилицю.
- Не буде баба дівкою.

- Тоді то буде, як на моїй долоні волосся виросте.
- То тогди буде, як ся дві нецілі разом зійде.
- На кінський Великдень.
- Меш видіти на жидівське пушціне.
- Багато води до моря уплине, заким ся стане.

Сподівався дід на обід, та без вечері спати ліг.

- Не спускайся, Грицю, на палявицю.
- Діждалися Великодня, та не їсти яєць.
- Ждали, ждали та й жданки розгубили.
- Ждав і жданки поїв.
- І голова посив'є (поки діждусь).
- Діждавсь гречаної паски.
- Ждали Петра, як Бога, а він у п'ятницю.
- Ждали, ждали та й годі сказали.
- Поки бабуся спече книші, а у дідуся не буде душі.
- Поки сонце зійде, роса очі виїсть.

Спасибі вашому батькові [не того ждали].

- Сховай собі на подзвіння.
- Щоб тобі тага смерть.
- На тобі, небоже, що мені не гоже.
- На тобі, Данило, що мені не мило.
- Такої ласки дістану й в Параски.
- Давали та з рук не пускали.
- Прохали та в хату не пускали.

Всяк ласий на чужі ковбаси.

- З чужої торби хліба не жалують.
- Щедрий на батьківські гроші.

- В чужих руках завше більший шматок.
- Бабина гривна всім людям дивна.
- Добре з чужої шкіри ремінь краяти.
- Чужими руками жар загортати.
- Знає, що у людей в горшках кипить.
- Сові сонце очі коле.
- У скупого завше по обіді.

Він би сі вирік Бога за Грейцар.

- Той би блоху до Львова за Грейцар гнав.
- Варив жаль, а ззів сам.
- Скупий гроші складає, а біда калитку шие.
- Скупий два рази тратить.
- Лінивий двічі ходить, скупий двічі платить.
- Не жалій ухналя, бо підкову згубиш.
- В його і посеред зими льоду не випресиш.
- Дріжить, як Гуцул над дітьми.
- Гни-біди!

Обіцянка цяцянка, а дурневі радість.

- Золоті гори обіцяє.
- Обіцяв пан кожух—тепле його слово.
- Як сі залицяв, то золоті грушки обіцяв, а як дістав біле тіло, то му ся відхотіло.
- Казала, та не завязала (обіцяла).

Вхопив шилом патоки.

- Добувся, як швед під Полтавою.
- Опарився, як муха на окропі.

- З огню та в полум'я.
- З дощу та під ринзу.
- Поживився, як пес макогоном.
- Пожививсь, як Сірко паски.
- Пожививсь, як собака мухою.
- Набрав, як убогий в торбу.
- Обірвавсь, аж ся облизав.

Не хоче, як коза сіна.

- Не хоче, як кобила вівса.
- Не любить, як кіт сала.
- Так ти не хочеш, як дід сороківки.
- Противна, як старцеві гривня.

Хапай, Петре, поки тепле.

- Лови рибку, як ловиться.
- Раз літо родить.
- Що з воза впало, те пропало.
- Куй залізо, поки гаряче.
- Вчорашнього дня стома кіньми не доженеш.
- Хто пізно ходить, сам собі шкодить.
- Прийшов по хвили, вже миски помили.
- Забравсь у чужу солсму та ще й шелестить.

Треба, як собаці п'ятої ноги.

- Треба, як болячки на лсб.
- Треба, як п'ятого колеса.
- Потрібний, як діра в мості.
- Потрібне, як бабі лихо.
- Потрібне, як умерлому кадило.

- Потрібно до хрину.
- То йому так потрібно, як лисому гребінь, сліпому зеркало, а глухому музики.
- Так ми, тато, потрібно, як жидові пархи.
- Потрібно го ту, як дідька в Ченстохові.

Без Гриця й вода не освятиться.

- Як гріх на душі.
- Ані його відмолитися, ані його відхреститися.
- І ладаном не викуриш.
- За лучинку найде причинку.
- Внесе нечиста—не винесе й Пречиста.

Хоч гірше, аби инше.

- Хоч того самого, аби в другу миску.
- Нехай книш, аби не паляниця.
- Хоч сова, аби з другого села.

Доброго корчма не зіпсує, а лихого й церква не направить.

- З чорної кішки білої не зробиш.
- Крукові й мило не pomoже.
- Чорг все чоргом буде.
- Хто родився вовком, тому лисицею не быть.
- Який вродився, такий і згине.

Яка пшениця, така й паляниця.

- Який пастернак, такий буде й смак.
- Яке частування, таке й дякування.
- Яке насіння, таке й коріння.
- Який мелник—такий млин; який батько—такий син.

— Яка мати, така дочка, їли кашу з черепочка.

— Слова не приведе сокола.

— Дідька посій, дідько й вродитьсяя.

— Добре роби, добре й буде.

— Який пан, такий крам.

— Який дуб—такий клин; який батько—такий син.

Бачили очі, що купували: їжте, хоч повилазьте.

— Знала, нащо грала.

— Іван зробить, Іван ззість.

— По заслuzі котюзі.

— Туди йому й дорога.

— Колиб кізка не скакала, тоб і ніжок не зламала.

Не в тім сила, що кобила сива.

— Не в тім хороша, що чорноброва, а в тім, що діло робить.

— Не те гоже, що гоже, а те, що миле.

— Не за те бито, що ходила в жито, а за те, що дома не ночувала.

— Не той тато, що сплотив, а той, що до розуму довів.

Ворон воронові ока не виклює.

— Обоє рябоє.

— Одним миром мазані.

— Злодій злодія зараз пізнає.

- Чорт біса пізнав, та й на баль пізвав.
- Біс у чорта сповідався—той кивнув, а той догадався.
- Одного тіста книш.
- Зібралися два Юрії, та й обидва дурні.
- Пізнає свиня своє поросля.
- Свої чорти: посваряться, побюються, та й помиряться.
- Свій своєму поневолі брат.
- Свій своєму лиха не мислить.
- До свого роду хоч через воду.
- Вовк вовка в яму не втрутить.
- Єден за вісімнадцять, а другий без двох двадцять.

Ні защо, ні прощо.

- За наше жито та ще нас бито.
 - З чужого похмілля голова болить.
 - Богу духа винен.
 - За моє добро ще мене в ребро.
 - Чи я тому винна, що перина зимна? Як би було Петра, вона булаб тепла.
 - Так є му завинив, як баран вовкови.
 - З хорої голови на здорову скидає.
 - Коваль ізгрішив, а шевця повісиш.
 - Чий обід, а старцям лихо.
 - Хто винуватий, а на мені окошилось.
 - Хто пив, а мене волочать.
 - Кому Варвари, а мені голову обірвали.
 - Баба винувата, що дівка черевата.
-

Бодай сваталнику добра не було.

— Свасі перша чарка й перша палка.

— Бабина куриця на моїм подвіррі кублить-ся [свати закидають.]

— Як би на вашій левадці та мій вітряк (до сусіда сватається).

— А що ми люде чесніі й без худої науки, то от вам хліб у руки.

— Нашому слову кінець, а ви зробіт ділу вінець (кажуть свати).

— Чи віддасте, чи нехай підросте?

— Шкода ходу до поганого роду (коли парубок сватає дівчину, а рідня не хоче).

— Десятую вже він пасе (сватає).

— Гарбуза дати (піднести, ззісти).

— Колиб вам гарбуз не покотився.

— Сучого сина собаки, не дають говорити навіть (коли вертаються з сватання ні з чим).

Жінка не черевик—з ноги не скинеш.

— Заміж іти—не дощеву годину перестояти.

— Се не на рік, а на вік.

— Оженитись—не нападсть, та щоб женившись—не пропадсть.

— Яку йому кару дати? Оженити—буде знати.

— Не страшно женитись, а страшно журитись.

— Закон принявши—не по собачі жити.

— Жінка—лозинка: куди хочеш похилиш.

— Чоловік винен, що жінка ледащо.

— Добра жінка мужеві свому—вінець, а зла—кінець.

— Перша жінка від Бога, друга від людей, а третя від чорта.

— При своїй небозі добре і в дорозі.

— Доки не поберуться—любляться, а поберуться—губляться.

— Нема кому ні обіпрати, ні облатати: треба женитися.

— Біда в кого жінка бліда, а в кого як калина, то й тому лиха година.

— „Оце пекла, бодай катівських рук не втекла!“—„Та цить, дурний, то жінка!“—„Ну, нічого, як захолоне, то добре буде“.

У нас така приповідка: де парубок, там і дівка.

— Сонце в віконці пече-припікає, парубок на дівку глядить-поглядає.

— Куди серце біжить, туди й око глядить.

— Серце не камінь.

— У любий місяць уродилась.

— Закохавсь, як чорт у суху вербу.

— Перепався, що не видався.

— Дух за ним ронить.

— До любої небоги нема далекої дороги.

— Коли любиш, люби дуже, а не любиш—не жартуй же.

— Птиця з птицею не набеться, козак з дівчиною не наживеться.

— Бджола летить на любий цвіт.

— Вірному коханню й Бог не противник.

Нема в світі, як родина!

- Рідня до півдня, а як сонце зайде. сам чорт нікого не найде.
- Нема роду без вироуду.
- Такий рід, хоч на лід.
- Отець—як Бог.
- Шануй батька та Бога—буде тобі всюди дорога.
- Що тато, то не мама.
- Нема в світі правди—тільки рідна мама.
- Нема в світі цвіту цвітіщого над маківочки, нема ж і роду рідніщого над матіночки.
- Матір ні купити, ні заслужити.
- Жінка для совіту, зтеща для привіту, матінка рідна лучче всього світу.
- Нема тих яток, що продають рідних маток.
- Дялько не батько, а дядина не мати.
- Сестра собі несла, брат собі рад.
- Дім брата—не своя хата.
- Зять хоче взять.
- Тесть любить честь, зять любить взять, а шурин очі жмурить, щоб не дати.
- Ні втять, ні взять—ліпше пес, ніж зять.
- Ні з пса солонини, ні з зятя дитини.
- З сином позмагайся та й на печі зоставайся, а з зятьом позмагайся, то й з села вибірайся.
- Один син—не син, два сини—пів сина, а три сини—ото тільки син.
- Батьків син (хвалять)].

- Бабин син (гудять).
- Дочки—чужа користь.
- Мий, чеши, стрій, ховзй, а потім заплати кому, щоб узяв біду з дому.
- Сини принесуть, а дочки й кути рознесуть.
- Жени сина, коли хоч; коли можеш, давай доч.

Дід бабі вуйко.

- Десята вода на кисілі.
- Дідового сусіда молотники.
- Куминої свахи наймичка.
- Мій дід з твоїов бабоз ходив на сорско-луди.
- Стрій бабі вуйко, а вна йому тітка була.
- Ковалів Гарасько та Химиній Парасці у-первих Юхим.
- Василь бабі сестра впервих.
- Кумина хата горіла. а твоя тітка руки на-гріла—от ми й родичі.
- Мій дід та твій дід разом на сонці онучі сушили.
- Ми 'смо свояки: його мама й моя мама на одній воді хустки прали.

Або пан, або пропав.

- Або полковник, або покойник.
- Більше разу не ввреш.
- Раз козі смерть.
- Одної смерті не минеш, другої не буде.

Піп людей хова—сховають і попа.

- Сокира свого дорубається.
- Вовк ловить, та й вовка як піймають..
- Прийде й на пса колось зима.
- Бути козі на торзі.
- Відоллються вовку овечі сльози.
- До часу збан воду носить.
- Увірветься!
- Боском вилізе.

Смерти не одперти.

— Нехай мруть та нам дорогу труть, а ми сузарів насушим, та й за ними рушим.

— Як би люде не мерли, то би небо підперли.

— На смерть зілля нема.

— Смерть не горе, а страшне велике море.

— Життя наше, як павутина.

— Як не живеш, а все труни не минеш.

— Умер, та й усього збувся.— („Е, спасибі за ласку“).

— Чоловік—як муха: сьогодні живе, а завтра вмере.

— Думка за морем, а смерть за плечима.

— Думка ген-ген літає, а смерть за плечі халпає.

На тонке пряде (швидко вмере).

— Від нього вже гробом чути.

— Він уже єднов ногев у гробі.

— Дивиться до Рахман'в.

- Гасне як свічка.
- Гине як сніг на сонці.
- Збираюся в останню дорогу.
- Йому вже леда день година.
- Він на Божій дорозі.
- Мабуть вже йому рясту не топтати.
- Він уже по бороді плює, то певне довго не поживе.
- Задер бороду [вмер).
- Дуба дав.
- Богу душу віддав.
- Пішов землю їсти.
- Піду під мураву.

Упав на лиці. [Змарнів].

- Як з хреста знятий.
- Хоч за вітром пусти.
- Висок як скипа.
- Став жовтий, як віск.
- Геть з лица спав.
- Змарніла на лиці.
- Гаснути на лиці.
- Голови не підведе.
- Встав єм, лиц такий як тінь.
- Скривився, як середа на п'ятницю.
- Виглядає як мара.
- Як півтора нещастя.
- Як сльотаве літо.
- Так бим з гробу встав.
- Встав, ледво сі в нім пара держит.

Здоровля—всьому голова.

- Хорому чоловікові все не миле.
- Не смерть страшна, а недуга.
- Всадив Бог душу, як в дуплясту грушу.
- Бодай ті ліки пропали навіки.

Кожда пригода—до мудрости дорога.

- Пригоди вчать згоди.
- Давні пригоди боронять від шкоди.
- Одного пригода другого перестрога.

Нема тієї хатки, де б не було звадки.

- І межі святими буває часом суперечка.
- Святий на святого часом скривчиться.
- І баран буцне, як зачепиш.
- Нема риби без ості, а чоловіка без злості.
- Горобець маленький, а сердечко має.

Де борошно, там і порошок.

- В болоті не без чорта.
- Нема нічого без але.
- Народ, як товар у череді: всякий є.
- Ріжних людей пан Біг на щось держить.
- Кривого дерева в лісі найбільше.

Дурний, аж світиться.

- Дай дурню товкача, він і вікна побє.
- Дурний аж гуде.
- Вітер свище в голові.
- Нема кишок у голові.
- Дурний, як ціп.
- Дурний аж крутиться.

- Дурне вродилося, дурне й згине.
- Дурний дурне й торочить.
- Дурний і в Києві розуму не купить.
- Дурня і в церкві бють.
- Нашого Бога дурень.
- Пошився в дурні.
- Дурний як чобіт.
- Не всі дома.
- На дитячий розум перейшов.
- Дурному горя нема.
- Пішли дурного, а за ним другого.
- Раденький, що дурненький.
- Дурному синові й батьківське багатство не в поміч.
- Виріс до неба, а дурний як треба.
- Ліпше з розумним у пеклі, ніж з дурнем у раю.
- Три дні блуди, а дурня дороги не питає.
- Порожній горнець дрепчить, а повний мовчить.
- З дурнем зачепитись—дурнем зробитись.
- Дурний як сало без хліба.
- Уманський дурень!
- Розумного батька дитина!
- Розумний, як Беркові штани.
- На цвіту прибитий.
- Варки в голові не має.
- Не має клепки.
- Видно ззаду, що Пархом.
- Під носом косвиця (вус виріс), а на розум не орано.

- Глянь на вид та й кажи, що Свирид.
- Зсунувся з глузду, як пес з соломи.
- Дурень думкою багатіє.
- Збився з пантелику.

Дере голову, як попова кобила.

- Величається, мов попада на весіллі.
- Запизався, як кошеня в попелі.
- Підняв морду так, що й коцюбою не до-
станеш.

- Кирпу гне.
- Дметься, як жаба проти вола.
- Величається, як куций бик у череді.
- Величається, як порося на орчику.
- Носиться, як курка з яйцем.
- Цацькається, як жид пархами.
- І хвоста розпустив.
- Росходився, як московський постіл.
- Росходилась, як квочка перед бурею.
- Через голови плює.
- Куди ж тобі—як задер носа.
- Кива головою, неначе кобила в спасівку.
- Пнеться, як жаба на купу.
- Пишається, як полівча в гостях.
- Гадає, що Бога зі ноги вхопив.
- У хмару заходить (заноситься розумом).
- Дує сі, як вош на морозі.
- Коваль коня кує, а жаба й собі ногу дає.
- Гадає, що всі розуми поїв.
- Бучно, гучно, а в няги зимно.
- Хто високо літає, той низько сідає.

— Не дивись високо, бо запошиши око.

Хапається, як попівна заміж.

- Біжить, мов з шибениці зірвався.
- Жене, як дідько вітри.
- Ганяє, як чорт по болоті.
- Крутиться, як муха в окрепі.
- Не рвися, як собака на ретязі.
- Поволі, бо попа звалиш.
- Помалу—Хіврю втолиш.
- і едз напав.
- Схопивсь, як опарений.
- Вихопився, як циган з пасіки.
- Вибіг, як зайць з капусти.
- Товчеться, як Марко по вехлі.
- Не хапайсь поперед батька в пекто.
- Чекай ряду, дістанеш коляду.
- Хиба тобі дощ за шию лле?

Унадився, як свиня в моркву.

- Вчепився, як вош кожуха.
- Смолою причепився.
- Прилип, як до Гандзі Пилип.
- Вчепився мене, як біда болота.
- Вчепився, як пявка.
- Чіпляється, як сліпий плота.
- Привязавсь, як москаль.
- Стоїть, як гріх над душею.
- Оце! наче жаба до очей лізе.
- Лізе в очі як осока.
- Прилип до мене, як шевська смола до чо-

бога.

- Внадився журавель до бабиних конопель.
- Унадився, як заїць у капусту.
- Як ти мені осточортіла!

Тиха вода греблю рве.

- Ходить як овечка, а буцкає як баран.
- Телят боїться, а воли краде.
- Не кождей слабій, що стогне.
- Від тиха все лихо.
- З тихеньких все лихо стає.
- Бійся не того собаки, що бреше, а того, що ластиться.

Був би янгол, як би не роги.

- На словах, як на цимбалах.
- Слова твої ласкаві, та чортова думка.
- Голосок, як сурмонька, т' але ж чортова думонька.

— Двійна китайка.

— Вовчу думку має.

— Така вже вдача собача.

— Крутиться, як послід в ополонці.

— Дивись лисицею, а думає вовком.

— Сидить як курча, а дивиться як саранча.

— Має Бога на язиці, а дідько в зубах.

Моя хата зкраю, я нічого не знаю.

— Наше діло мірошницьке: підкрутив та й сів.

Лакома душа ззіла б і лоша.

— Їсть так, аж ніс гнеться.

- Все йому дай, та й ще мало.
- От сарана!
- Десь бездна в тебе черево.
- Оце їсть! Аж поза вухами лящить.
- Допався, як кіт до сала.
- Ненажер напав.
- Це в його їстовець (хороба на велику їжу).
- За кавалок кишки біг би сім миль пішки!
- Допавсь, як дурень до мила.
- Заходилися, наче коло батькової чуприни.
- Виїли, як вимели.
- На ласий шматок, знайдеться куток.

У Сірка очей позичати.

- Світить очима.
- Соромота вийти за ворота.
- Не зна на яку ступити.
- Пече раки.
- Не знаю, чим мені йти: чи плечима, чи очима [стидається].
- Стидно й очі появити.
- Ні в сих, ні в тих.
- Як мила ззів.
- Йому такий встид, як тій кобилі, що воза переверне.
- У їх драгунська совість.
- Нема тобі ні стиду, ні бриду.

За онучу збили бучу.

- Якої лихої години!
- Послаялись за масляні вишкварки.

— Ні з сього, ні з того—бери за лоб один
другого.

— Йому й муха на заваді.

— Завелися, як той казав: багатий за ба-
гацтво, а вбогий Бог зна й за що вже.

Не буде з Івана пана.

— Не буде з пса солонини.

— Не все ж то козак, що списа має.

Ледащо з цілого світа.

— Ледачого і в церкві бють.

— Ледачому ледача й смерть.

Мале щеня, та завзяте.

— Дарма, що малий, а й старого навчить.

— Маленьке, але важненьке.

— Голова, як маківка, а розуму в неї, як
наклано.

— Молоде орля, та вище старого літає.

— Хоч мале, та узловате.

— З малої хмари великий дощ буває.

— Ледво сі вилупило, а вже таке мудре!

— Мала ріка береги ломить.

— Яке мале, а вже ся по руках дре.

— Чим менш блоха, тим дужче вкусить.

— Малі тілом, та великі духом.

— З малої іскри великий вогонь.

— І малі камінці роблять синці.

Знає, де раки зимують.

— Їсі пости й святих на пальцях викладає.

- Лише зірок з неба не здіймає.
- Дивиться рідко та густо бачить.
- Не в потилицю битий.
- Мене мати в голову не біла.
- О, то битий їжак (меткий тямущий).
- Хват на всі заставки.
- Він з-під землі видере.
- Як на шрубках ходить.
- Був у бувальцях.
- Був на коні й під конем.
- Еге! ся на обидві ковзана.
- Знає, що кий, а що палиця.
- Ще й батька твого навчить.
- Не вчений, та товчений.
- Не з однієї печі хліб їв.
- Виходив не одні чоботи.
- Цей з зубами родивсь.
- Не дасть собі в кашу наплювати.
- Занюхає ковбасу в борщі.
- Знає, де козам роги правлять.
- Без огню пече.
- Без мила голить.
- Дід за дугу, а баба вже на возі.
- Се така баба, що чорт їй на махових вилах чоботи подавав.

А то бреше, як з книжки читає.

- Бреше, аж му з-під носа курить.
- Наказав на вербі груш.
- Стільки правди, як у решеті води.
- Бреше, як собака на висівки.

— Бреше та й дивиться, хоч би очі заплющив.

— Бреше, як шовком шие.

— Збреши, Іване, як стоїш, не нагадуючись.

— Бреше, як псе на місяць.

— Утнути мелуна (збрехати).

— На всі заставки брехати.

— Микитиш на щось, небоже.

— Не в одно бреше.

— Видно му по носі, що бреше.

— Не любить правди, як пес мила.

— Воно то правда, та брехнею дуже пахне.

— Хто вміє брехати, той вміє й красти.

— Брехнею цілий світ перейдеш та назад не вернешся.

— Кулі лле (бреше-боїться).

— Ой, ти митко.

— Тумань світа!

— При якогось тумана!

— Напустив туману.

Бомки за вас люде пустили.

— Щось там люде балакають.

— Обмовили мене люде від ніг до голови.

— Коцюба кудкудахкала, помело яйце—знесло.

— Обмова—полсва: вітер її рознесе, але й очі засипле.

— Обславили мене по цілім селі.

— Пльотку на мене накладають.

— Брехню на мене пустили.

— Людям язика не завяжеш.

- Чужий рот не хлів—не зачинити.
- Нехай дзвонять, поки охоту згонять.
- Сорока летить, а собака на хвості сидить (проти бабячих пліток).
- Знає кум, та кума, та людей пів села.
- Сорока сороці, ворона вороні (і піде чутка).
- Вилетить як шпак—люде зроблять як сак.
- Влетіло як мак—учинилося як шпак.
- Слово вилетить горобцем, а вернеться в лом.
- Самі в гріхах, як в репяхах, а ще й людей судять.
- Правди на ніготь, а прибавиться на лікоть.

Як у око вліпив.

- Що не скаже, наче завяже.
- Накрив мокрим рядном.
- Рідко та їдко.
- Латку кому причепить.
- Сказав, як гвіздочком прибив.
- Як горох розсипає (гарно говорить).
- Мов на зорях читає.
- Говорить, аж за серце хапає.
- Щебече, мов ластівка.
- Масної бесіди чоловік.
- На здогад буряків, щоб дали капусти.
- Язик, мов у постолах.
- Ні пари з уст.
- Заціпило йому.
- Індзк хоч не співа, тах багато думає.

- Терезені плести.
- Баляси точити.
- Крутиться мені на язиці [коли щось забув].
- Прости, Господи! (Коли припало щось недобре сказати, але поправді).
- Не до вас рівняючи.
- Шанувати сонце, місяць, зорі, хлібсвятий і ваші слуха.
- Шанувати сонейко святее. і день білий, і вас, яко кривних.
- Шануючи Божого дару (за хлібом).
- Нехай сей день свят буде (коли в свято про працю говорять).
- Крім церков святих!
- Не при хаті згадуючи.
- Не зле вимовляючи.
- Цур очей поганих.
- Не в мою міру.
- Не проти ночі згадуючи.
- За морем йому вечерея (про тих, кого присутність під цю хвилю не бажана).
- Тільки для прислів'я.

Говорила баба до самої смерти та все чорт зна що.

- Сухого дуба плести.
- Городити таке, що й купи не держиться.
- Дід про хліб—баба про фіялки.
- Я про гарбуза, він про образи.
- Говори, Грицю. Богородицю, а я буду Ві-

рую за кобилу сірую.

- Говори до гори!
- Розговорились, як свиня з гускою.
- Говорить, аж вуха вянуть.
- В животі діру вертить.
- Говорить, аж кишки з чоловіка мотає.
- Ані ладу, ані складу.
- Говорить п'яте через десяте.
- Уже б та молодичка насікла-нарубала.
- Гріють зуби на сонці [про жінок, що в свято під тином стрекотять]:
- Кидаєш словами, як пес хвостом.

ПОМІЧЕНІ ПОМИЛКИ:

стор.:	ряд.:	надр.:	мусить бути:
2	в примітці	Цигане--Борщівсьщого	Цигине-села Борщівського
7	1	снить,	спить,
8	3	скиглинів,	скиглить,
8	5	б'ий.	б'гай.
9	19	укупі	укупі,
16	7	мене	мене,
20	4	ми, тато,	ми того

ВИДАЄ
= С.

А 581101

ВИПУСТИЛО СЛІДУЮЧІ КНИЖКИ:

1. **Свій.** Як забезпечити своє право на відшкодування за понесені втрати підчас походів на Україну ріжних чужинецьких військ.
2. **Проф. Ейхельман.** Проект конституції—основних державних законів—У. Н. Р.
3. Статут Національного Союзу Української Державности.
4. С. У. Д. Зшиток №1.
5. **Галина Журба.** Меланка [щедрівка 1922 р.]
6. Економічний Збірник ч. 1.

Бібліотека „НАРОДНИЙ ТЕАТР“:

ВИЙШЛИ З ДРУКУ:

1. **Васильченко.** Куди вітер віє. (Вичерпано).
2. **Васильченко.** На перші гулі. (Вичерпано).
3. **Яновська Л.** На сіножаті. (Вичерпано).
4. **Тогобочний.** Борці за мрії.
5. **М. Старицький.** Як ковбаса та чарка—то минеться й сварка.

ГОТУЄТЬСЯ ДО ДРУКУ Й НЕЗАБАРОМ ВИЙДЕ В СВІТ:

Ф. Крушинський. З свіжого минулого. [Мої спогади], том I. Рік 1919-й.

Друкарня Видавництва „ЧОРНОМОР“.
Каліп. 1923.